

Tilburg University

MDW-vragen: Een student kan het beleid doen? (MDW weg er mee, MDW: Werk er mee)

van Damme, E.E.C.

Published in:

Defacto: Periodiek van de Faculteit der Economische Wetenschappen KUB

Publication date:

1998

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

van Damme, E. E. C. (1998). MDW-vragen: Een student kan het beleid doen? (MDW weg er mee, MDW: Werk er mee). *Defacto: Periodiek van de Faculteit der Economische Wetenschappen KUB*, 12(3), 32-36.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

MDW-VRAGEN: EEN STU DOEN? (MDW: WEG ER M

Als het inderdaad zo is dat één gek meer vragen kan bedenken dan 1000 wijzen kunnen beantwoorden - zoals het Nederlandse spreekwoord stelt, dan dient zich de vraag aan hoeveel vragen een stel economen wel niet kunnen stellen. We beantwoorden deze vraag aan de hand van een van de speerpunten uit het beleid: de MDW-operatie.

Tekst: Eric van Damme

De eerste vraag die je je wellicht stelt is, MDW wat is dat? De MDW-operatie was één van de speerpunten van het vorige kabinet en naar alle waarschijnlijkheid zal het komende kabinet de operatie voortzetten. Het vorige kabinet had als 'mission statement': werk, werk, werk. Eén van de belangrijkste middelen om dat doel te realiseren, werd een verbetering van de marktwerking gezien. Betere marktwerking, zo was de gedachte, zou leiden tot een beter functionerende economie waardoor welvaart en werkgelegenheid stijgen. Langs drie sporen probeerde het kabinet die betere marktwerking te bereiken:

1. De MDW-operatie, die in 1994 gestart werd. Hierin werden verschillende sectoren onder de loop genomen en werd gekeken of er regels waren die de

marktwerking belemmerden, in dit geval werden voorstellen gedaan om deze te schrappen of anderszins aan de eisen van de tijd aan te passen (zie onder voorbeelden).

2. De nieuwe mededingingswet die op 1 januari 1998 van kracht werd en die minister Wijers indertijd de kroon op zijn werk noemde. Deze wet beoogt de concurrentie op markten in goede banen te leiden; kartels zijn verboden, evenals het misbruik maken van een dominante machtspositie en fusies zijn aan toezicht onderhevig.

3. Introductie van marktwerking in voormalige nutssectoren, zoals de spoorwegen (denk aan Lovers als concurrent voor de NS), de energiesector, telecommunicatie en de sociale zekerheid. Waar eerst een staatsbedrijf een monopolie had, wordt gepoogd toe-

trekking van private partijen te stimuleren. De drie sporen zijn dus: openbreken van monopolies, liberalisering van markten door deregulering en toezicht op marktwerking via mededingingsbeleid. Het achterliggende idee is steeds dat concurrentie goed is, en daarmee is meteen de belangrijkste vraag opgeworpen: Is concurrentie wel zo goed voor ons? In het onderstaande gaan we in op wat Nederlandse economen daarover te melden hebben. Allereerst een beknopt overzicht van de MDW-operatie, dit om de alomtegenwoordigheid te illustreren.

MDW: IEDEREEN MAAKT HET MEE

In de afgelopen vier jaar zijn zo'n 35 onderwerpen in het kader van de MDW-operatie aan de orde geweest. We pakken er enkele uit:

1. De winkeltijdenwet. Nog niet zo lang geleden gingen (bijna) alle winkels om 6 uur 's avonds dicht, dit terwijl er toch groepen consumenten waren die behoefte hadden om dan te winkelen. De regelgeving verbood winkels eenvoudig om langer open te zijn; de regels waren niet aangepast aan de veranderingen in

kost. Niet alleen dat. Onderzoek heeft aan het licht gebracht dat de marge's (voor pomphouders en oliemaatschappijen) in Nederland hoger zijn dan elders in Europa. Momenteel loopt een onderzoek of van kartelvorming sprake is. Een MDW-werkgroep heeft voorgesteld toetreding tot de markt te liberaliseren (restaurants langs de snelweg zouden pompen kunnen beginnen, benzinestations hoeven niet langer 24 uur meer bemand te zijn, nieuwe locaties worden uitgegeven en verkocht, niet alle brandstoffen hoeven geleverd te worden) waardoor ook het (eventuele) kartel eerder zou sneuvelen.

GRAND OLD MEN

De architect van de MDW-operatie was Ad Geelhoed, de uitvoerder Hans Wijers. Beide hebben recent in Tilburg een prominentencollege gegeven, ik hoef op hun mening dus niet in te gaan. Daarom verplaats ik de aandacht naar de ideeën achter het beleid. Wat weten economen over marktwerking? Hoe beoordelen ze de MDW-operatie? Het economenvakblad ESB publiceerde begin juni 1998 een MDW-themanummer dat een mooi inzicht geeft over wat econo-

DENT KAN HET BELEID E, MDW: WERK ERMEE)

het leefpatroon van de Nederlandse bevolking. De regels werden geliberaliseerd en nu mogen winkels langer open zijn, ze hoeven niet.

2. Vrije beroepen. Sommige beroepsgroepen hebben de overheid in het verleden zo ver weten te krijgen dat deze belangrijke regelgevende bevoegdheden aan deze groepen zelf gedelegeerd heeft. Het gaat hier bijvoorbeeld om accountants, notarissen en advocaten. Sommige groepen, zoals de notarissen hebben (heel verstandig!) deze macht gebruikt om de toetreding tot hun markt te belemmeren, hetgeen hun in staat stelt substantiële overwinsten te maken. De toetreding wordt nu vergemakkelijkt waardoor de prijzen kunnen dalen.

3. Taximarkt. Een taxirit in Nederland is altijd weer schrikken: de prijs loopt ontzettend snel op. De prijzen zijn hoog vanwege wettelijke toetredingsbelemmeringen (een taxicentrale moet 24 uur bemand zijn, de auto moet aan hoge eisen voldoen, sommige gemeentes/provincies geven slechts een beperkt aantal licenties uit) en vanwege het feit dat de taxiprijzen collectief bepaald worden. Nu worden de wettelijke toetredingsregels versoepeld terwijl ook de bedoeling is dat er meer op de prijs geconcentreerd wordt.

4. Benzinemarkt. Wat opvallend is, is dat praktisch overal in Nederland 1 liter ongelode benzine f 2,12

men op dit gebied te melden hebben. Twee 'grand old men' van de Nederlandse economie, een algemeen econoom en een bedrijfseconoom komen aan het woord. Ze laten een zeer verschillend geluid horen.

HEERTJE

Arnold Heertje stelt in zijn bijdrage ('Meer welvaart met hulp van Pareto') slechts één vraag: 'Wat is welvaart?' Het antwoord is simpel en werd in essentie al door Adam Smith gegeven 'Consumption is the sole end of production'. Het gaat bij welvaart om het nut van de individuele consumenten en ons nut ontleen we aan consumptie. Heertje wijst er nog maar eens op dat het economische nutsbegrip zeer veelomvattend is, dat het meer omvat dan inkomen alleen. Het is terecht dat Heertje daar nogmaals op wijst, het wordt door veel leken immers niet begrepen. Deze spreken dan over de economisering van de maatschappij en verwijten economen dat deze alleen oog zouden hebben voor datgene dat in geld kan worden uitgedrukt; dat alleen materiële welvaart een rol zou spelen. Elke eerstejaars economiestudent weet beter, hij leert immers meteen het verschil tussen nut en inkomen. Iets later leert men ook (voor zover met dat nog niet wist) dat vrije tijd nut oplevert en dat er dus een trade-off is tussen inkomen en nut: meer geld maakt niet noodzakelijk gelukkiger (ceteris pari-

bus overigens wel). Iets verderop in de studie leert men ook het Pareto-optimaliteitscriterium kennen dat als basis dient voor het economische welvaartsbegrip: A is met hogere welvaart verbonden dan B als A een potentiële Pareto verbetering van B is. Nog iets verderop in de studie komt dan de eerste hoofdstelling uit de welvaartseconomie: als aan bepaalde eisen voldaan is, levert de markt een Pareto optimale allocatie. Zoals Heertje terecht opmerkt, levert deze stelling het fundament onder het MDW-beleid. Als aan de voorwaarden van de hoofdstelling voldaan is, dan levert meer marktwerking een potentiële Pareto verbetering en dus meer welvaart.

DE JONG

De bedrijfseconoom in het gezelschap, H.W. de Jong, plaatst meteen in de titel van zijn stuk hier een vraagteken bij: 'Meer markt, meer welzijn?' In zijn stuk formuleert de nestor van de Nederlandse bedrijfseconomen nog een aantal vragen, tevens vraagt hij aandacht voor de precieze invulling van de begrippen markt en welzijn. Om met 'markt' te beginnen: wat is marktwerking? Volgens De Jong werkt elke markt,

cruciaal, zoals Heertje stelt moet ook het nut van toekomstige generaties worden meegenomen. Zou De Jong die vergeten zijn? Maar is dan niet altijd sprake van marktfalen? De Jong's derde invalshoek is de economie van de burger, die op Aristoteles terug gaat. "Bevordert marktwerking het burgerschap in een social economie; oorspronkelijk door Aristoteles omschreven als het handelen dat de welvaart dient van een gemeenschap die wordt bijeengehouden door bindingen en berust op onderlinge goodwill?" De Jong is sceptisch, hij denkt dat marktwerking de verhoudingen tussen mensen onderling en de mensen den de natuur kan verstoren. Zit hier wat in? Is dit de reden dat de kerken tegen de 24-uurs economie zijn? Is het een misverstand gebaseerd op een te enge interpretatie van de consumentenschool?

Interessant is ook de vraag hoe het welzijn van een land te meten. BBP per hoofd van de bevolking is een te eng begrip, aan de andere kant is het brede welvaartsbegrip van Pareto wellicht praktisch onwerkbaar, zeker als ook nog met toekomstige generaties rekening moet worden gehouden. De Jong maakt op

zelfs een monopolistische. Echter niet elke markt werkt zoals we dat zouden wensen: we moeten ons niet blindstaren op het ideaal van perfecte markten en de eerste welvaartsstelling. We moeten vooral oog hebben voor de condities van deze stelling, voor de vormen van marktfalen: marktmacht, externe effecten, publieke goederen, informatiescheefheid. Bovendien laat de concurrentie-intensiteit zich niet zo gemakkelijk reguleren: de natuurlijke reactie op een markt die geliberaliseerd wordt is fusie en concentratie waardoor liberalisatie juist kan leiden tot een vermindering van concurrentie-intensiteit in plaats van een vergroting. Ook dit hoeft echter weer niet slecht te zijn, bedrijven die streven naar een hoge toegevoegde waarde zouden baat kunnen hebben bij rigide prijzen.

De Jong weigert ook Adam Smith's stelling dat alleen de consument telt te accepteren. Bij de beantwoording van de vraag voor wie marktwerking nu bedoeld is onderscheidt hij, naast de consument, de producent en de burger. Hij stelt: "Wat betekent het echter als men zegt dat consumptie het enige doel van productie is? Alsof mensen niet evengoed consumeren om te produceren als andersom". De vraag is nu of iets dat wel geproduceerd wordt maar nooit geconsumeerd wel waarde heeft. Het woordje 'nooit' is hier

dit punt de volgende zinvolle opmerkingen. "Nederland is een welvarend land. Nederlanders hebben een gemiddelde lengte van 1,79 m, een centimeter meer dan Scandinaviërs en vier centimeter meer dan de Angelsaksen. Dat is voor geleerden van auxologie (de leer der menselijke groei) reden om de bevolking van ons land de toppositie te geven: average height reflects, how well, or badly, a population is doing, it is a far better measure of the nation's standard of living than such conventional indicators as GDP or per capita income". Hebben we onze lengte aan het gebrek aan marktwerking ('Nederland karteland', het poldermodel) te danken, of gaan we onze voorsprong nu nog verder uitbouwen?

VRAGEN OF ANTWOORDEN?

In het themanummer van ESB komen ook nog andere economen aan het woord, evenals bestuurskundigen en juristen. De bijdragen van deze laatste groepen zijn informatief, ik leerde bijvoorbeeld iets over het formatieproces van het huidige kabinet. (Geelhoed is nu adviseur van Kok en hij adviseert het 'broedende kip model' te gebruiken). De bijdragen van de economen vallen in twee typen uiteen: diegene die veel vragen bevatten en diegene die veel vragen oproepen. De eerste categorie illustreert dat economen niet veel weten en ik durf de weddenschap

wel aan dat veel economiedocenten niet veel meer weten over hoe markten werken dan studenten. De tweede categorie illustreert dat dit economen er niet van weerhoudt om toch bepaalde zaken met grote stelligheid te verkondigen. Klaarblijkelijk is de concurrentie op de economisch beleidsmarkt niet erg groot, anders zou dit immers sneller aan het licht komen en eerder afgestraft worden. (Zou er hier een relatie met het onderwijs kunnen zijn: gebruik van jargon door de docent om een voorsprong op de student te creëren en in stand te houden?)

In dit verband is het artikel "Wat kost de ondernemende overheid?" illustratief. Het antwoord is eenvoudig en hard: "Tussen de f3,475 en 6,122 miljard gulden op jaarbasis, (let op de cijfers na de komma)." Als de overheid zo'n 300 gulden per Nederlander op jaarbasis kan besparen is de conclusie natuurlijk duidelijk, de overheid moet al haar marktactiviteiten afstoten. De vraagstelling is helder, de conclusie is hard. Wat minder duidelijk is, is de weg die begin en eind verbindt. Lezing van het volledige onderzoeksrapport dat aan het artikel ten grondslag ligt maakt echter duidelijk dat die weg door moerassig gebied

en over drijfzand gaat. De conclusies zijn niet zo hard als ze gepresenteerd worden. Het vereist echter kennis van economie (ik denk dat de basisfase voldoende is) om dit vast te kunnen stellen.

CONCLUSIE

De MDW-operatie, één van de speerpunten van het vorige kabinet, en een actie waar iedere Nederlander mee geconfronteerd wordt, was gemotiveerd door een bepaalde economische theorie. Economen zijn ernstig verdeeld over hoe relevant die theorie is en hoe succesvol het daarop gebaseerde beleid uiteindelijk zal zijn. Het vereist enige kennis van de economie om in deze discussie mee te kunnen doen, maar vermoedelijk niet veel meer dan kennis uit de basisfase. Studenten worden uitgenodigd kritisch in de discussie te participeren. Vers bloed kan gebruikt worden, wat meer marktwerking in de economische beleidsadviesmarkt kan de welvaart alleen maar verhogen, vooral voor toekomstige generaties; gemaakte fouten zijn immers niet altijd simpel te corrigeren.

